

PETRE ISPIRESCU

LEGENDE SAU BASMELE ROMÂNILOR

ANDREAS
PRINT

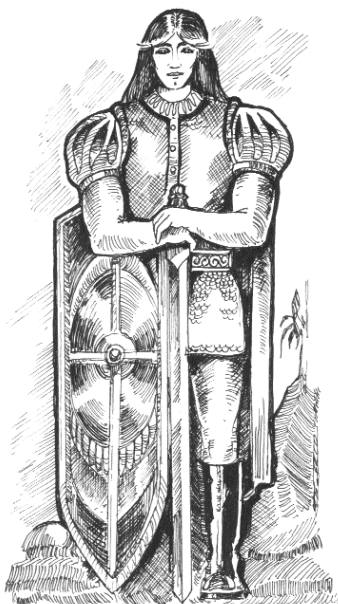
Portretul lui PETRE ISPIRESCU (1830 – 1887) cu iscălitură originală. Biblioteca Academiei Române (Cabinetul de stampe).

Petre Ispirescu

LEGENDE^{SAU} BASMELE ROMÂNILOR

ADUNATE DIN GURA POPORULUI

Prefață:
Șt. M. ILINCA

Copertă
și ilustrații:
**Constantin
ARMEANU**

ANDREAS^{PRINT}

CUPRINS

Miniuniversul basmului / 8
<i>Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte / 10</i>
<i>Broasca țestoasă cea fermecată / 25</i>
<i>Aleodor împărat / 37</i>
<i>Porcul cel fermecat / 48</i>
<i>Prâslea cel voinic și merele de aur / 67</i>
<i>Zâna munților / 86</i>
<i>Zâna zânelor / 97</i>
<i>Greuceanu / 108</i>
<i>Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat / 124</i>
<i>Sarea în bucate / 144</i>
<i>Făt-Frumos cu părul de aur / 156</i>
<i>Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei / 175</i>
<i>Pasărea măiastră / 190</i>
<i>Țapul și șarpele / 206</i>
<i>Fata moșului cea cu minte / 209</i>
<i>Ileana Simziana / 216</i>
<i>Înșir-te mărgăritari / 247</i>
<i>Țugulea, fiul unchișului și al mătușei / 260</i>
<i>Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos / 287</i>
<i>Fata săracului cea isteată / 301</i>
<i>Balaurul cel cu șapte capete / 314</i>
<i>Măzărel împărat / 323</i>
<i>Cotoșman năzdrăvan / 330</i>
<i>Glosar / 343</i>
<i>Tabel cronologic / 350</i>

Miniuniversul basmului

Este evident acum, la (aproape) un secol și jumătate de la apariția *„Legendelor sau basmelor românilor”**, că Petre Ispirescu nu era ocolit de geniu în ceea ce făcea și că era mai mult decât se considera el însuși: „un culegător-tipograf”, un „colector”.

La începutul anului 1862, în revista *„Țăranul român”*, el publică basmul *„Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”* (acel *„dar nesperat al culturii noastre folclorice adus umanității”* C. Noica), iar în deceniul următor (1871–1883), tipărește (în volume sau în periodice) alte basme, legende, snoave, „proverburi”, ghicitori, glume.

Pornită dintr-o pasiune de începător, dar și sub imperativele epocii pașoptiste, activitatea lui Petre Ispirescu stă sub semnul spuselor lui Vasile Alecsandri (*Prefață la prima ediție*) :

* Volumul intitulat *„Legende sau basmele românilor”*, adunate din gura poporului de un culegător-tipograf, a apărut în 1882, București, Tipografia Academiei Române.

„DOMNULE ISPIRESCU,

Privind la volumul de povești populare ce mi-ai trimis la țară, îmi pare că mă aflu în față cu o comoară pe care ași fi pierdut-o de mult și am regăsit-o într-o zi de noroc.

Un geniu fermecător iese din cuprinsul lui și vine de mă ia pe aripile sale ca să mă transporte în timpul copilăriei mele și în lumea aceea mult ademenitoare, locuită de zmei, de balauri, de pajuri, de cai năzdrăvani, de paseri măiestre, de strâmbă-lemne, de sfarmă-pietre, de feți frumoși, de fete de împărați cu plete de aur etc., într-un cuvânt, de toate minunile ce-mi povestea manca (doica) în nopțile de iarnă la gura sobei.

Drăgălașe povestiri, care îmi îngânau somnul, visuri încântătoare și care au avut o fericită înrîurire asupra închipuirii mele de când sunt pe lume. Ele au contribuit a mă face poet.

În adevăr aceste fantastice roduri ale imaginației poporului român au un caracter de originalitate, care le ridică mai presus decât basmele altor neamuri, căci sunt înavuțite de tradiții mitologice ale anticilor noștri străbuni și viu colorate de razele soarelui oriental.

Ele dar sunt de natură a naște mirarea și admirarea străinilor culti, care se ocupă cu studiul producerilor intelectuale ale seminițiilor răsăritene.

.....
Ai făcut un bun serviciu neamului românesc, adunând într-un șireag mulțime de pietre scumpe din averea națională, un șireag care nu mai este amenințat de a se pierde. Recunoștința noastră îți este dar câștigată pentru totdeauna...” (Mircești, 1882)

Cele mai multe basme sunt culese din mediul urban bucu-reștean, povestitorii fiind locuitori ai mahalalelor cu nume uitate, care, astăzi, au un parfum vetust, de epocă: „Delea-Veche”, „Dudesscu”, „Tirchilești”, „Dușumea”, „Udricani”, „Podul Beilicului” etc. sau ai satului... „Colintina”.

Se răstoarnă, astfel, imaginea impusă de șezătorile rurale, la care se depăneau frumoase povești cu zmei și Feți-Frumoși, dar și părerea că acestea sunt destinate doar copiilor. Acest fapt se vede și în stil: naratorul folosește conflictele epice și rezolvările lor, schemele narrative, structura frazei etc. în maniera stilistică a basmului muntenesc, chiar bucureștean. „*Limba – ne asigură Petre Ispirescu, la apariția volumului în 1872 –, pe cât a fost posibil, este a lui (a poporului, n.n.). Nimic, dară absolut nimic, nu este al colecătorului, decât plăcerea de a le scrie.*”

Prezenta culegere cuprinde o întreagă lume a basmului, diversă și colorată, un întreg univers lingvistic basmic, de obicei aforistic, de o expresivitate autentică, așadar o întreagă filosofie de viață.

Noțiuni de morală populară se dezvăluie prin acțiunile hiperbolice ale personajelor, prin profilul moral al eroului și prin minunile pe care basmul le conține.

Chiar dacă au o circulație universală, temele, motivele și stereotipiile basmelor poartă amprenta „colecătorului” Petre Ispirescu, a povestitorului popular, care se face exponentul unui spațiu socio-cultural, al unei colectivități păstrătoare de tradiții, dar și inovatoare în același timp.

Tocmai diversitatea temelor, a motivelor, a tipologiei personajelor a urmărit-o și **Editura Andreas** în alcătuirea sumarului, selectând acele **basme de care elevii au nevoie în activitatea lor școlară** și nu numai, pentru că citirea întregului volum oferă o **imagine suficient de cuprinzătoare** asupra acestui domeniu.

Șt. M. ILINCA

Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte

A FOST ODATA ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea plopșorul pere și răchita micșunele; de când se băteau urșii în coade; de când se luau de gât lupii cu micii de se săru-tau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești.

*De când se scria musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.*

A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amân-doi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, au făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta; a îmblat pe la vraci și filosofi, ca să caute la stele și să le

ghicească dacă or să facă copii; dar în zadar. În sfârșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme; dar el răspunse trimișilor că: cine are trebuință să vină la dânsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luând cu dâșii vreo câțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întâmpine și totodată le-a zis:

– Bine ați venit sănătoși; dar ce îmbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

– Eu nu am venit să te întreb asta, zise împăratul, ci, dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

– Am, răspunse unchiașul; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-Frumos și drăgăstos, și parte n-o să aveți de el.

Luând împăratul și împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat și peste câteva zile împărăteasa s-a simțit însărcinată. Toată împărăția și toată curtea, și toți slujitorii s-au veselit de această întâmplare.

Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plâns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

– Taci, dragul tatei, zicea împăratul, că ți-oi da împărăția cutare sau cutare; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea; în sfârșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise:

